

de Architect

jaargang 31, ten Hagen & Stam bv, januari 2000

de Architect

jaargang 31, januari 2000

Omslag Morphosis Hypobank Klagenfurt.
foto Atelier Kim Zwarts

Actualiteiten

- 11 **Landschapsarchitecten laten zich niet inperken** Slotmanifestatie 9+1
Klazien Brummel
Economie dominant bij congres IFD-bouwen
Maarten Willems
- 12 **Lezing Sudjic eindigt in anticlimax**
Ernie Mellegers
- 13 **Opinie Gevaarlijke stoffen** Harm Tilman
- 14 **Welstand zonder context** Congres Welstand in verandering Siebe Bakker en Dennis Kaspori
Gelderse Designprijs op hoog niveau
Peter van Kester
- 15 **Actualiteiten kort**

Transformaties

- 20 **Redactioneel** *De impact van de nieuwe economie* Janny Rodermond
- 22 **Hybride transformaties** *Architectuur klem tussen cultuur en bouwconomie*
Janny Rodermond
- 30 **Concertzaal in Porto** door OMA
Janny Rodermond
- 34 **Hypobank in Klagenfurt** door Morphosis
Janny Rodermond
- 40 **Uitbreiding villa in Bakel** door One Architecture
Janny Rodermond

Projecten

- 46 **Moderne stedelijke conditie**
Centre Céramique van Jo Coenen in Maastricht
Annette Marx
- 52 **Stedelijke jalouzie van steen** *Uitbreiding van het stadhuis van Murcia* door Rafael Moneo
Jorge Sainz
- 58 **Het organiseren van de chaos** *Renovatie van de Koninklijke Schouwburg te Den Haag* door Charles Vandenhove
Herman van Bergeijk

Techniek

- 62 **Hoge intelligentie per kilogram gebouw**
Kantoor van CEPEZED in Delft Ed Melet

Media

- 67 **Nieuw in 2000** Harm Tilman
- 70 **Signalementen**

Produktinformatie

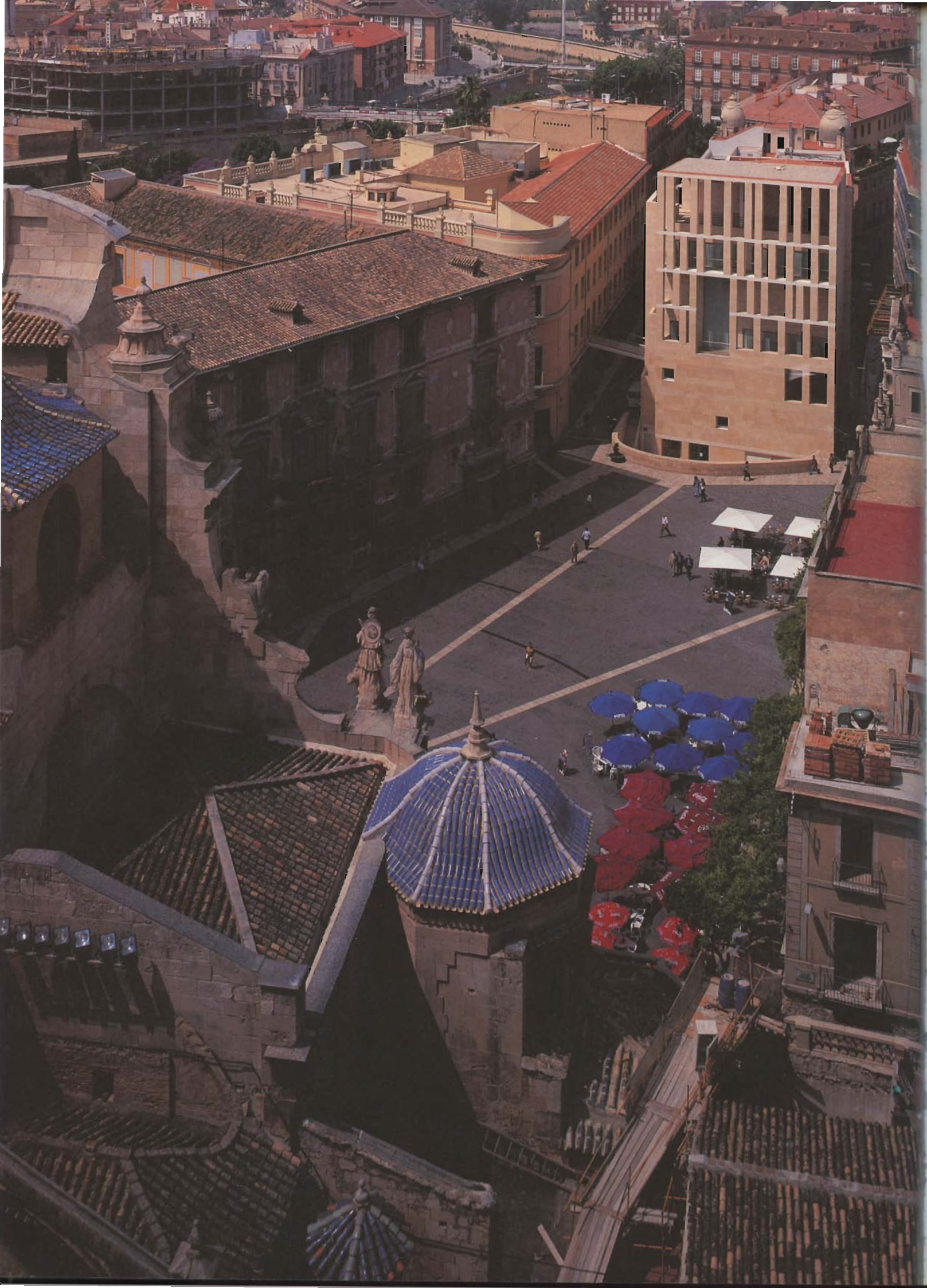
- 79 **Licht** Peter van Kester

Design en interieur

- 73 **Kunstlicht en architectuur, een onderbelichte relatie** Liesbeth Melis

92 Summary

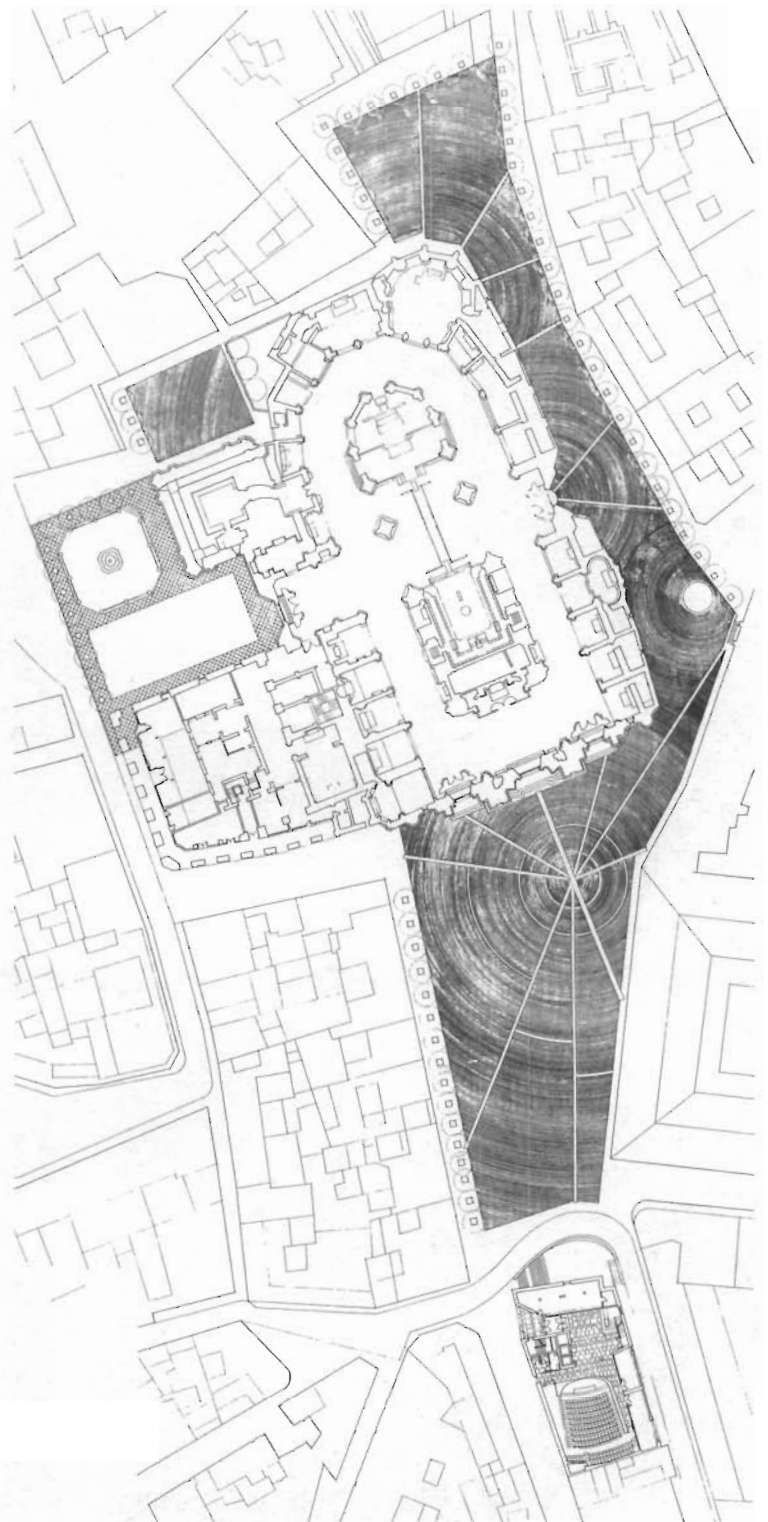

Stedelijke jalouzie van steen *Uitbreiding van het stadhuis van Murcia door*

Rafael Moneo Door het concept van de decorated shed als uitgangspunt te nemen is Moneo er in geslaagd om de uitbreiding van het stadhuis van Murcia in Spanje aan het plein tegenover de kathedraal op een eigentijdse manier in te vullen. Door de compacte vorm wordt ruimte geboden aan de autonome binnenwereld van het gevraagde programma, terwijl de opengewerkte gevel uitdrukking geeft aan lastige begrippen als monumentaliteit en institutionele representatie. Tegelijkertijd gaat de gevel door zijn materialisering en vormgeving een respectvolle dialoog aan met de kathedraal.

Jorge Sainz Foto's Duccio Malagamba

De kathedraal van Murcia komt samen met die van Granada aan bod in het boek *Complexity and contradiction in Architecture* van Robert Venturi, dat aan de basis stond van de formele uitbundigheid van het postmodernisme. "De gevel van dit gebouw", zegt Venturi, "is een voorbeeld van wat inflectie is genoemd, omdat grootsheid van gebaar hier samengaat met kleine maten. De gebroken sierfrontons boven de zuilen zijn naar elkaar toe gekeerd en suggereren daarmee een enorm portaal dat goed past bij het aangrenzende plein en dat symbolisch uitdrukking geeft aan de regionale betekenis van het gebouw. Tegelijkertijd sluiten de opeengestapelde zuilenordes aan bij de schaal en het programma van het gebouw en het specifieke karakter van de plek." Het lijkt een speling van het lot dat 32 jaar later Rafael Moneo welhaast letterlijk de confrontatie aangaat met deze complexe gevel. Moneo weet als geen ander lering te trekken uit de inzichten van Venturi zonder daarbij te vervallen in oppervlakkige decorbouw. Hij doorstaat de confrontatie door een compromis te sluiten tussen de grote schaal van het exterieur en de kleine schaal van de ruimtes in het gebouw. Volgens Moneo zelf verzetten zijn ontwerpen zich door hun 'bondigheid' tegen de fragmentatie en het minimalisme die kenmerkend zijn voor de hedendaagse architectuur. "Bondigheid", zegt Moneo, "is een manier om te reageren op het stedelijk weefsel en tegelijkertijd ruimte te maken voor een autonome binnenwereld". In het geval van de uitbreiding van het gemeentehuis van Murcia heeft dat ertoe geleid dat de plek tegenover de kathedraal is opgevuld met een heuse decorated shed. Dit eenvoudige prismatische volume komt tegemoet aan de in het programma geformuleerde vraag naar kantoren, loketten en een aula. De plattegrond van het gebouw heeft een L-vorm die een grote ruimte omvat waarin op de benedenverdiepingen de aula is ondergebracht. Op de hoger gelegen verdiepingen biedt deze ruimte onderdak aan een open kantoorvloer. De lange poot van de L ligt aan een smalle straat en herbergt een reeks kleine kantoorruimtes. De andere, frontaal in het zicht gelegen poot bevat ruimtes met een meer representatief karakter. De ordening van het geheel is geënt op twee rechthoeken die ten opzichte van elkaar iets zijn verdraaid. Hierdoor zijn interessante hoekoplossingen mogelijk, zoals de divergerende trap op de plaats waar de twee poten van de L elkaar ontmoeten. Kenmerkend voor de decorated shed is ook de monumentale gevel die uitdrukking geeft aan het institutionele karakter van het gebouw en tegelijk een respectvolle dialoog aangaat met de kathedraal. De symbolische implicaties hiervan zijn talrijk. Moneo zegt de gevel te hebben opgevat als een stedelijke retabel die dient als achtergrond voor het plein. Hij verwijst daarmee naar de traditionele beeldhouwde retabelen in Spaanse kerken die het zicht tussen altaar en middenschip blokkeren. Om de zwaarte van de stenen massa weg te nemen, is de gevel optisch lichter gemaakt met behulp van enkele compositorische kunstgrepen. In de eerste plaats is het massieve en bijna blinde onderstuk niet direct op de vloer van het plein geplaatst maar verweven met de patio die toegang biedt tot het café. Daarnaast zijn de eerste twee open verdiepingen verluchtigd met een galerij die de identiteit van deze gemeente-

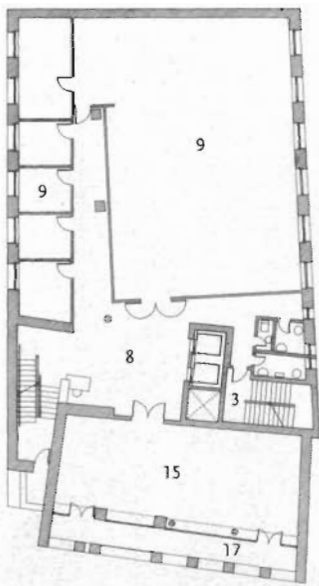
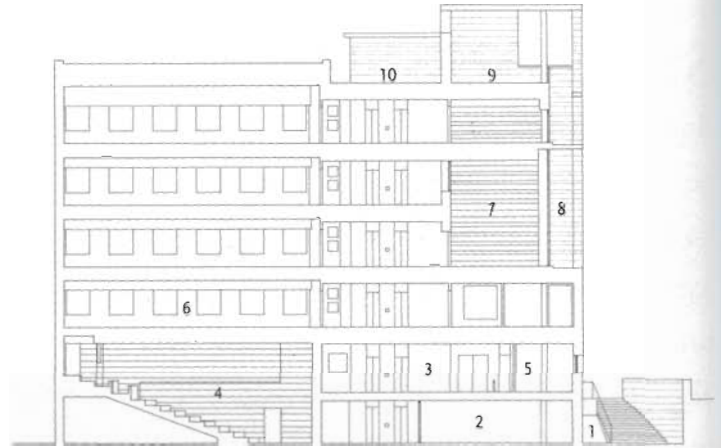
linkerpagina

Bovenaanzicht met de uitbreiding van het stadhuis aan het plein tegenover de kathedraal.

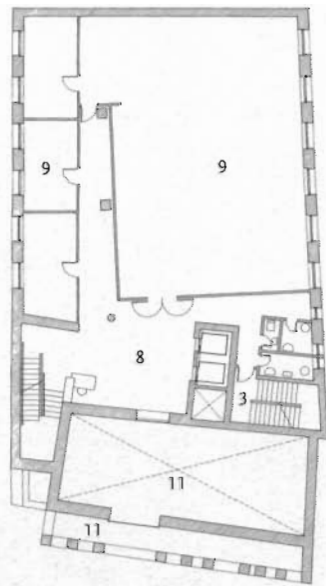
rechts Plattegrond van de situatie.

Doorsnede

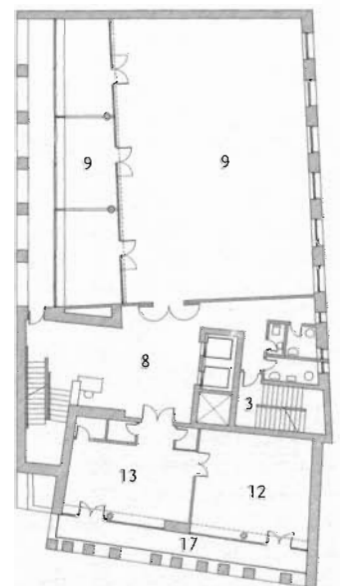
- 1 verdiept plein
- 2 cafetaria
- 3 vestibule
- 4 auditorium
- 5 voorlichting
- 6 kantoor
- 7 ontvangst
- 8 balkon
- 9 terras
- 10 techniek

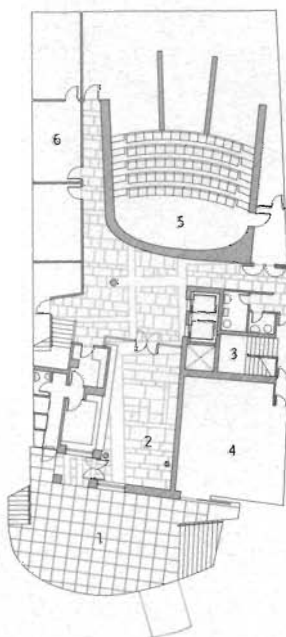
Eerste verdieping

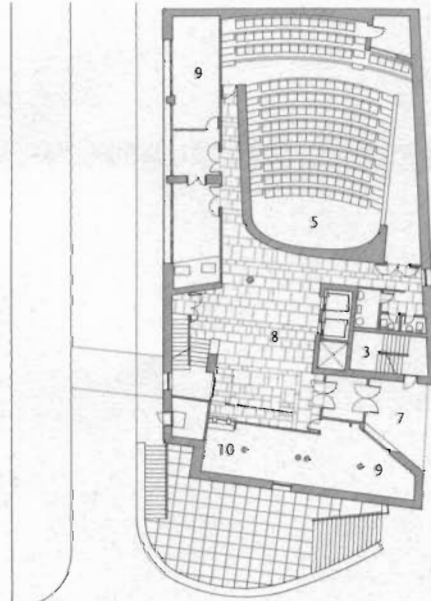
Tweede verdieping

Derde verdieping

Souterrain

Begane grond

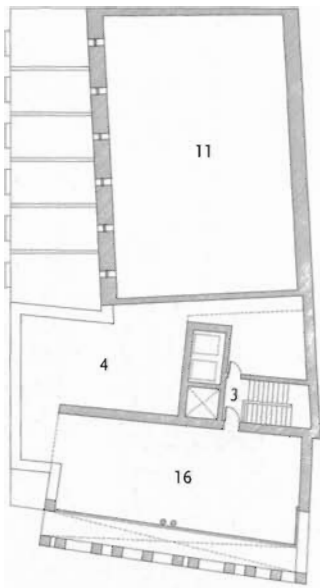

Mezzanine

links Auditorium
onder Vanuit het interieur zijn steeds
zichtlijnen naar het plein en de kathedraal
gemaakt.

Dakverdieping

- 1 verdiept plein
- 2 cafetaria
- 3 vluchtrap
- 4 techniek
- 5 auditorium
- 6 opslag
- 7 hoofdentree
- 8 vestibule/informatie
- 9 kantoren
- 10 kassa
- 11 vide
- 12 voorlichting
- 13 gemeente secretariaat
- 14 brug naar het oorspronkelijke stadhuis
- 15 ontvangstruimte
- 16 terras
- 17 galerij

links Gevelaanzicht
onder Balkon
rechterpagina
Hoofdentree

lijke instelling symboliseert. Bovendien bestaat de tectoniek van de gevel uit reeksen van open en gesloten delen die ritmisch tot leven komen wanneer de beschouwer zich ten opzichte van het gebouw verplaatst. Bovendien wordt de bovenste verdieping in de hoogte steeds smaller en is ze over bijna de gehele breedte transparant, waardoor een subtiele bekroning ontstaat.

Met dit alles voldoet dit gebouw in twee opzichten aan Moneo's concept van bondigheid. Moneo biedt niet alleen doeltreffend ruimte aan het programma, maar geeft ook een duidelijk antwoord op heikele thema's als monumentaliteit en institutionele representatie. Hij doet dit op een manier die kenmerkend is voor zijn aanpak. Ook hier zijn de referenties aan het bestaande gebruikt om er op een bedachtzame manier iets nieuws mee te maken. Het meest in het oog springend zijn de verwijzingen naar de gevel van Terragni's Casa del Fascio in Como en naar de ritmische compositie van Le Corbusiers klooster van La Tourette. Deze verwijzingen zijn op een vanzelfsprekende manier voorzien van de visuele en tectonische gravitas die zo eigen is aan het beste werk van Rafael Moneo.

Vertaling Dave Wendt

UITBREIDING STADHUIS MURCIA

Opdrachtgever Gemeente Murcia

Ontwerp Rafael Moneo

Medewerkers Javier Revillo, Michael Bischoff, Valeria Koukoutsis

Tekeningen Belén Hermida, Francisco González Peiró

Supervisie Rafael Moneo, Enrique Carbonell, Fernando Iznaola

Kostendeskundigen Francisco González Peiró, Carlos Marín

Vloeroppervlak 3.000 m²

Bouwkosten 500 miljoen pesetas

Adviseur constructies Mariano Moneo

Adviseur installaties JG Asociados

Meubilair Rafael Moneo

Maquettes Juan de Dios Hernández y Jesús Rey

Aannemer Dragados

Aanvang bouw 1995

Oplevering 1998

